

Max Müller: My Predecessors. (Külön lenyomat a Contemporary Review-ból.) Egyik nemrégí művében a Science of thought-ban a gondolat és a nyelv azonosságát fejtegette M. Müller. Fentidézett értekezésében azokról emlékezik meg, a kik előtt e gondolatnak többkevesebb világossággal kifejezést adtak; ezek: Condillac, Rousseau, D. Stewart; de Maistre, de Bonald, Taine.

Mélanges et portraits. Poètes et romanciers, Philosophie et philosophes des Oeuvres posthumes de M. Caro. 4 volumer in 12. Hachette.

Baráti kéz összeszedte s ebben a négy kötetben kiadta Caronak, a párisi Sorbonne tavaly elhunyt tanárának különféle folyóiratokban megjelent, vagy kiadatlanul hátrahagyott dolgozatait. E dolgozatok nehánya az újabb időkből való, több közülök abból az időből, mikor Caro irodalmi pályája kezdődött. Az új s a régi dolgozatokban egyaránt fölismerhető Caro. Neki, úgy látszik, nem volt ideje a megvénülésre, sem szüksége az érlelődésre. Tehetsége nem ment át, mint annyi másónké az inas éveken; szelleme nem mutat semmi ingadozást legrégebb irataiban sem. Mindenütt azt a Carot találjuk, a régi s az új iratokban egyaránt, a finoman jellemző, az élesen bonczoló író. Hatoljon bár a veséig bonczoló kése, még az övétől legellentétesb nézetű író műveiben is meglesi a határt, hol a tárgyilagosság végződik. S ezen sohasem megy tovább. Pedig neki, a megállapodott nézetű dogmatikusnak nagy önmérsékletre volt szüksége, hogy tovább ne menjen. Meglehet az fékezte, hogy jobban érdeklődött az egyén, annak gondolkodási és érzési módja, értelmi és erkölcsi vérmérséklete és nyilatkozatai iránt, mint magok az elvont, tiszta eszmék iránt. Tudnivaló, hogy metaphysikus volt; metaphysikus annyiban, hogy figyelme a végokokra irányult s hajlama volt ama régiók felé, melyekben az absolutum titka honol. De nem volt metaphysikus abban az értelemben, hogy felejtse minden mást, mihelyt egyszer e szentnek tekintett földre lép. Az embert sohasem veszti szeme elől, mert hát végre is az ember az, a ki állítja, vagy tagadja az absolutumot. Így hát az ember, az emberi lélek módosulása a legérdekesebb tárgy. Caro legalább így gondolkodott. Ezt kutatta «A jelenidők tanulmányában» a «Megpróbáltatások napjaiban», a «Tizennyolczadik században», az «Arczképekben», a «George Sand tanulmányában». — Az emberi

lélek hányattatásának, változatainak titka ingerli, ösztönzi mindenkifölött Carot akkor is, mikor a positivismust teszi vizsgálata és bírálata tárgyává. Littré vonzza, s végül úgy találja a szellemes író, hogy ezt a gondos, őszinte, büszke lelket, Littré-ét a gondviselés más, tágasb (?) és mélyebb (?) dokrinák számára alkotta, mint a positivismusé. Ha pedig a pessimismust veszi vizsgálata alá, megint a pessimisták: Leopardi, Schopenhauer vonják magukra figyelmét. Arra néz, hogyan érzik ez élő egyének az élet örömét és fájdalmát s keveset törődik a tan metaphysikai igazolásával. Összes művei közt legelvontabb s legbajosabban érthető az, mely e czímet viseli: *A materialismus és a tudomány*. Pedig ez a mű is csak látszólag elvont. Tényleg az sem egyéb lélektani tanulmánynál. Caro azt vizsgálja, hogyan menekül meg egy igazi tudós, egy Chevreul, egy Claude Bernard a durva materialismustól. Az a munkája pedig, mely az *«Isten eszméje»* czímet viseli, melyben, a czím után ítélve, valami merész conceptióju művet gyanítanánk, megint nem egyéb, mint Renan-ról, Taine-ról, Vacherot-ról irt cikkleinek gyűjteménye. Az itt megjelent értekezések közt talán mégis az a legvonzóbb, mely a *Göthe philosophiája* czímet viseli. Hű marad ugyan Caro magához itt is annyiban, hogy a legbeláthatatlanabb szívnek, Götheének titkait keresi, tehát lélektani tanulmányt ír; írása, fejtegetése azonban, nagyon sokszor az általános eszméig emelkedik. Mikor Göthe és Jacobi barátságáról, Faustról s ennek személyeiről, kivált Margarétáról ír, előadása lendületessé, ragyogóvá válik, a nélkül hogy szónokias volna. Tudva van Caroról, hogy élte utolsó éveiben egy művön gondolkodott, melyben tanításainak s a nagy problémák felől való nézeteinek végeredményét akarta megírni. Kár hogy e philosophiai testamentoma létre nem jött. Valószínű azonban, hogy ha e mű létre jött volna, abban is lélektani tanulmányt végez, megírta volna tudniillik saját szívének és lelkének történetét. A kik az elvont eszméket szeretik ily lélektani alakban olvasni, azok keressék föl Caro mindig ragyogó irányú művét.

A bölcsészeti folyóiratokból.

Revue philosophique de la France et de l'étranger, dirigée par Th. Ribot. Ez év első számában a következő czikkek foglaltatnak: Első közlemény P. Janet értekezése a philosophia és a theologia viszo-